

FUNKTIONSTØMT BYGNING

En transformation af Kaffetårnet i Irmabyen

Afgangsprogram forår 2021
Kulturary, Transformation og Restaurering
Mads Hesselhøj 140255

Det Kongelige
Akademi

Arkitektur
Design
Konservering

Afgangsprogram forår 2021

Mads Hesselhøj
Studienummer 140255

Institut for Bygningskunst og Kultur

Kandidatprogram for Kulturarv, Transformation og Restaurering

Vejledere: Christoffer Harlang, Charlie Steenberg, Nicolai Bo Andersen og Lars Rolsted Mortensen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	3-5
Byen	6-7
Stedet	8-11
Bygningen	12-19
Arkitektonisk intention	20-21
Metode	23
Afleveringsform	25
Litteratur & kilder	26

”...kunstværket vil gerne stå overfor mennesket og mennesket overfor kunstværket. Og virke... de vil gerne være et sted, der giver dem de bedste betingelser for at kunne udtrykke sig og virke i deres eget navn og kun i deres eget navn. I al hemmelighed drømmer de om et sted, hvor de kan være sammen og tale med hinanden, kunstværket for at vise sig og tale med den, der vil se det, mennesket for at gå hen til kunstværket.”

Rémy Zaugg

INDLEDNING

”Kunstværket vil gerne stå overfor mennesket og mennesket overfor kunstværket...”

Det gælder også for den ikoniske bygning, der igennem mange år har været Rødovres stolte vartegn.

Bygningen kendes, som Irmatårnet, Kaffetårnet, eller Risteritårnet. Tårnet troner sig stolt op i landskabet med sin samlede højde på 38 meter. Man har fra tårnets øverste etager, den fineste udsigt ud over hele Rødovre og en stor del af København. Bygningen markerer sig arkitektonisk, idet bygningskroppen, består af en silo i beton, der tårner højest og en lidt lavere foranliggende let glasbygning. De to bygningsdele forenes på smukkeste vis i en og samme bygning med den tunge betonkrop mod nord og den lette transparente krop af glas mod syd.

I dag står bygningen tom, men var tidligere en del af Rødovres største arbejdsplads. Tårnet var på det tidspunkt en del af et større bygningsanlæg i et industriområde i Rødovre. I dag er det kun tårnet, der står tilbage og de omkringliggende arealer er nu tænkt ind i et nyt blandet påbegyndt byområde med forskellige typer af boliger og grønne områder, der skal forbinde det tidligere industriområde med resten af Rødovre. Mange boligbebyggelser er allerede blevet opført på grunden og den nye bebyggelse kaldes i dag Irmabyen.

Irmatårnet blev fredet i 2014. I Rødovres Lokalplan er der visioner for området, der beskriver et ønske om, at Irmatårnet, som ligger centralt i Irmabyen kunne blive ikke alene Irmabyens, men hele Rødovres kulturelle mødested.

Mit projekt vil derfor handle om, hvordan kan jeg vække det tomme Irmatårn til live, så det kommer til at fungere som katalysator for aktiviteter, kultur og fællesskaber for borgerne i alle aldersgrupper ikke kun i Irmabyen, men i hele Rødovre?

Rødovre

Vestvolden

Irmabyen

Damhussøen

BYEN

Rødovres historie

Rødovre er en bydel i Storkøbenhavn med omkring 40.551 indbyggere. Rødovres placering kun 10 km vest fra Københavns Rådhusplads gør Rødovre attraktiv for mange mennesker.

Den bymæssige udvikling af Rødovre går tilbage til 1600-tallet, hvor de spæde spor af Rødovre Landsby bestod af cirka 13 gårde og 5 huse, som tog sit udgangspunkt ved Damhussøen.

Indtil 1900-tallet var den sparsomme bebyggelse koncentreret i landsbyen ved Damhussøen, med spredte gårde rundt omkring. Man dyrkede de store jordarealer til landbrug.

Omkring 1900-tallet blev pladsen for trang i København, og der opstod et behov for at flytte udenfor byen til blandt andet Rødovre.

I den periode udviklede Rødovre sig fra, at være en landbrugskommune til at være en gartneri kommune og i 1930 var der 50 gartnerier i Rødovre.

De mange landbrugsarealer blev efterhånden udstykket til beboelse. Fra 1900- 1920 blev der bygget 120 bygninger i Rødovre blandt andet rækkehusbebyggelser og senere villaer.

Bebyggelsesmæssigt tog Rødovre rigtig form i mellemkrigstiden, her drejede det sig fortrinsvis om opførelse af enfamiliehuse, forretninger, servicevirksomheder, offentlige bygninger som skoler, børnehaver, vandtårn, vandværk osv. Den største udbygning fandt sted i årene efter 2 verdenskrig.

I 1952 fik Rødovre status som en selvstændig bykommune i dengang Københavns amt. Hen mod 1960erne var befolkningsvæksten i Rødovre stigende og nået op på det befolkningstal, der cirka er i dag, og kommunen var helt udbygget. I 1964 blev der anlagt S- station og Rødovre fik for alvor status, som en forstadskommune.

På ikke mindre end 50 år blev det meste af Rødovres landbrugs- og gartneri jord inddraget til boliger og boligbebyggelser og derved voksede, der nye forstadskvarterer frem i Rødovre.

Rødovre er beriget af markante grønne områder, der strækker sig fra nord til syd langs Damhussøen og Vestvolden. Selve volden danner en skærm mod vest, hvor de tunge trafikårer deler bebyggelserne i klare afgrænsede blokke.

Vestvolden blev opført som en del af Københavns Landbefæstning omkring 1890 og nedlagt i 1920. Vestvolden er 14 kilometer lang og det meste af fæstningen beriger de nærliggende boligområder og generelt borgerne i Rødovre med værdifulde rekreative områder.

Man kan sige, at Rødovre er tæt forbundet med udviklingen af efterkrigstidens velfærdssamfund og den sene industrialisering i 1960erne, hvor det var et typisk kendetegn, at man begyndte at flytte industrien fra de centrale byområder eller bykerner til større områder i forstaderne. I den sammenhæng kan blandt andet nævnes, at forretningskæden Irma i 1966 flyttede fra deres domicil på Nørrebro i København og byggede et nyt hovedsæde på åbne arealer i Rødovre på Korsdalsvej tæt på Motorringvej 3 og Roskildevejen. Disse arealer havde man tidligere anvendt til landbrug og gartnerivirksomhed. Irmatårnet er den sidste bygning, der er bevaret fra Irmas hovedsæde på Korsdalsvej.

Modsatte side:

Situationsplan af Rødovre. Rødovre kommune er markeret med stiplede linje.

Kort: Mads Hesselhøj

STEDET

Irmatårnet er således beliggende i et typisk forstadsindustriområde. Det ligger i den sydvestlige del af Rødovre Kommune. Det ligger i nærheden af Motoringvej 3 og Vestvolden, som udover at være et rekreativt område, jo også er en del af den grønne stiforbindelse fra Øresund til Køge Bugt. Mod nord afgrænses området af Espelunden, som er et område med grønne arealer. Øst derfra ligger tennisanlæg og Rødovres Byggelegeplads og Espevang, som er en herregård, der ligger i parklignende omgivelser. Mod syd ligger et større erhvervsområde, hvor diverse virksomheder holder til. Mod vest langs med Korsdalsvej ligger der villaer og Espelundens idrætsanlæg med fodboldbaner.

I 2015 blev der på arealerne rundt om Irmatårnet påbegyndt bebyggelsen Irmabyen, som stort set står færdig i dag. Der er forskellige typer boligere, etagebyggeri, rækkehuse, seniorboliger, townhouses, villaer og kontorbygninger.

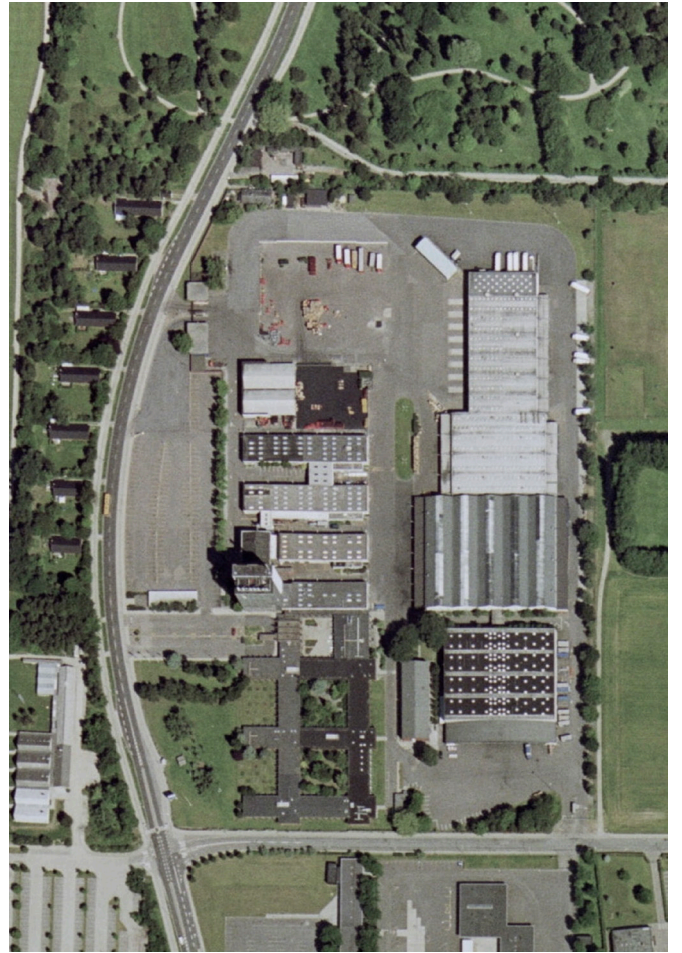
Intentionerne omkring Irmabyen er, at området skal ende med at være en varieret bydel med stor mangfoldighed. Irmabyen er delt op i en sydlig og en nordlig del og i midten ligger det gamle Irmatårn ved bydelens store plads, der danner centrum for området, og derved bliver Irmatårnet områdets vigtigste bygning. Der er skabt åbne pladser med mulighed for forskellige byrum og aktiviteter og forretninger. Der er stisystemer, der samles ved Irmatårnet og går ud og forbinder bydelen med de omkringliggende allerede nævnte rekreative områder og allerede eksisterende stier og veje, og derved også kobler Irmabyen sammen med de andre byområder i Rødovre.

Der er påbegyndt anlæggelse af regnvandsbassiner, der kan lede overskydende regnvand til bassiner, der kan udnyttes rekreativt. Der er bygget bæredygtigt med tanke på, at mindske Co2 udledning i valget af f.eks. materialer til bebyggelserne, og nogle af husene har græs på taget.

Modsatte side:

Luftfoto af grunden fra 2020. Irmatårnet er markeret med en rød cirkel.

Kort: Københavns Kommune

Denne side:
Lufifoto af grunden i år 2014 og 2020.
Foto: Københavns kommune

Modsatte side:
Lufifoto af grunden i år 1954 og 1999.
Foto: Københavns kommune

BYGNINGEN

Bygningens historie

Rødovres stolte vartegn Irmatårnet, har sine historiske rødder helt tilbage til 1886, hvor æggeforretningen Irma blev startet af Karen Marie Schepler, i Ravnsborggade 13 på Nørrebro i København. Sønnen Carl Schepler overtog i 1898 forretningen, som hed ”Mælkeforsyningen Ravnsborg.”

I begyndelsen af 1900-tallet åbnede han flere forretninger, de hed Carl Scheplers udsalg. Carl Schepler startede på et tidspunkt med selv at producere varer til sine butikker som kaffe, te, kakao, mel og sukker med mere.

I 1907 fik forretningen sit logo, der forestillede en lille pige, og hun blev kaldt Irmapigen. Senere kom hele forretningskæden til at hedde Irma og da Carl Schelper døde i 1942, bestod Irmakæden af 110 butikker og adskillige fabrikker. Kæden blev solgt til fire æggegrossister, der ansatte Direktør Aage Larsen til at styre kæden. I perioden 1951-1979 var Børge Olsen Direktør for Irmakoncernen. De fire æggegrossister solgte senere aktierne til Privatbanken, Odense Ægforretning og Gutenberghus.

I 1982 blev Irma solgt til FDB, i dag Coop, der kørte den videre, som en selvstændig kæde, med dets oprindelige speciale i egne mærker og med vægt på ekstra kvalitet. Forretningerne er i dag beliggende på Sjælland og har forsat det samme logo bortset fra, at den lille pige er blevet til en voksen kvinde.

I 1966 måtte Irmakoncernen konstatere, at de ikke længere havde nok plads til deres hovedsæde på Nørrebro, og valgte som tendensen af velfærdssamfundet og den sene industrialisering i 1960'erne, at følge tidens udvikling og byggede et nyt hovedsæde på Korsdalsvej i Rødovre. Det er det område, hvor Irmabyen i dag ligger, det bestod af mange forskellige lave bygninger, som produktionsbygninger, lagerbygninger, kontorbygninger og i 1968 byggede man så også Irmatårnet.

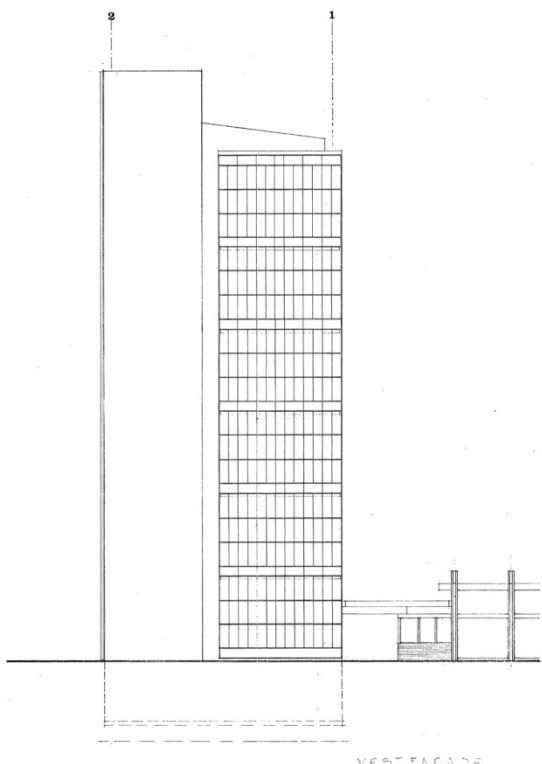
Hovedformålet med Irmatårnet var, at brænde, formale og emballere Irmas egne kaffeprodukter. Derfor gik det også under navnet kafferisteriet, eller kaffetårnet.

Det var arkitekterne Thorkel Klerk og Bent Mackeprang, der i en lang årrække var Irmakoncernens husarkitekter, der tegnede Irmatårnet. Irmatårnet er et unikt eksempel på introduktionen af den moderne beton, stål og glashøjhus, i fabriksbygningerne. Rent historisk har Irma været nogen af de første i Danmark til at lade opføre et så modernistisk bygningsværk indenfor fabriksbyggeri.

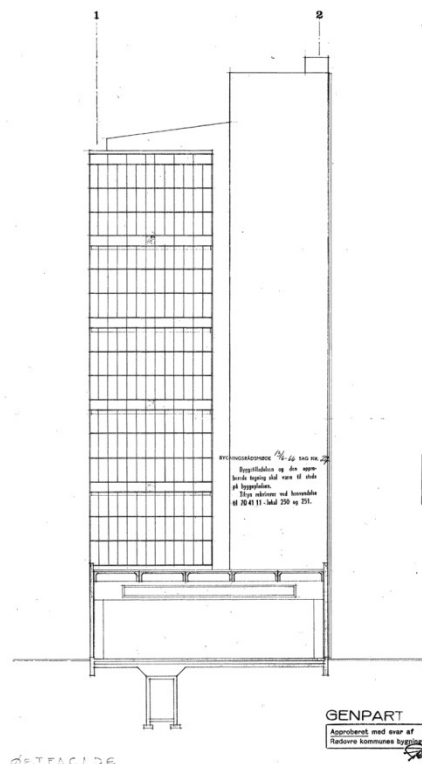
Modsatte side:

Billeder af Irmas første butik i Ravnsborggade.

Foto: Fra bogen Irma 125år

VESTFACADE

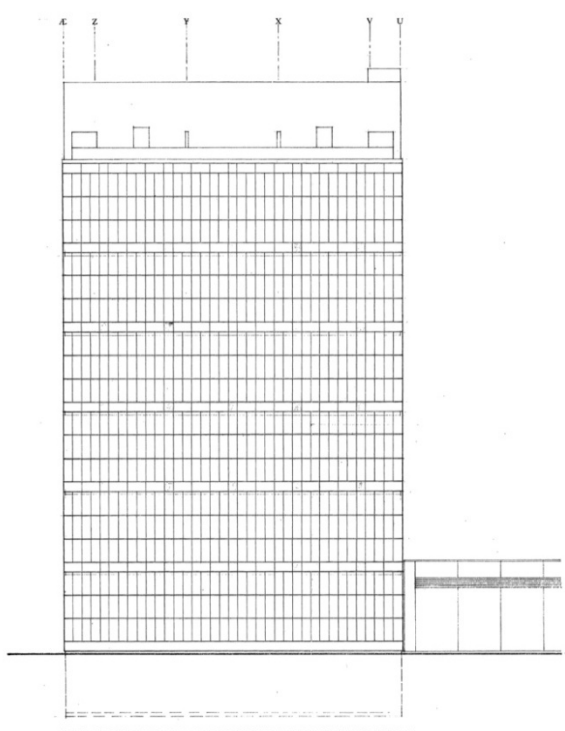

ØSTFACADE

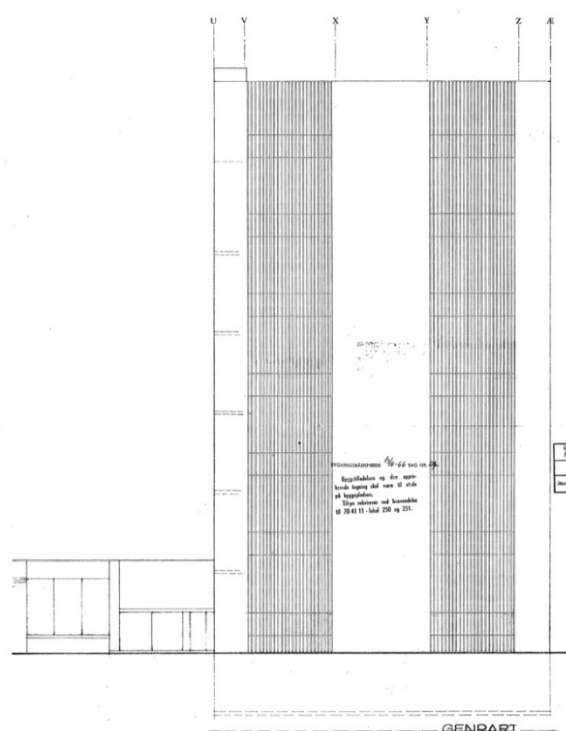
Byråds Kommunal
Byggesagsnummer
11 MAJ 1995
Dokument No.

Byråds Kommunal
Byggesagsnummer
11 MAJ 1995
Dokument No. 11.212

GENPART
Approbet med navn af 13 JUN 1995
Byråds Kommunal Byggesagsnummer
11 MAJ 1995
Dokument No. 11.212

SØDFACADE

NØRDFACADE

Byråds Kommunal
Byggesagsnummer
11 MAJ 1995
Dokument No. 11.212

GENPART
Approbet med navn af 13 JUN 1995
Byråds Kommunal Byggesagsnummer
11 MAJ 1995
Dokument No. 11.212

Irmatårnet

Tårnet består af en silo i beton, med grå stålplader og et foranstående lidt lavere glashus, der forenes i en og samme bygning. Betonsiloen har en lav sokkel og der er ingen sokkel i glasdelen. Glashuset har på øverste etage en tagterrasse. Her har før hen været et stort Irmaskilt, så man på den måde kunne gøre reklame for Irmakoncernen vidt omkring, idet tårnet er 38 meter højt. Desuden er der på glashuset facade ud for øverste etage monteret et ur der er 5 meter i diameter og derfor også kan ses langvejs fra. Selve Glashuset er 22 m langt og næsten 8 meter bredt. Glashuset areal mod syd er ca. 1000 m². Tårnet er 22x15x38 meter, med et erhvervsareal på 1991 m², dette uden kælder. Der er 7 etager i tårnet og rumhøjden på hver etage er cirka 5 meter. I den tunge silodel på nordsiden er der placeret vinduer i samlede bånd. Vinduerne er dækket af mørke ribber, som går fra bund til top af siloen i to felter og opdeler her facaden i 5 felter skiftevis bestående af de mørke ribber over vinduerne og grå stålplader på bygningen. Hele facaden mod syd er af glas, hvor man kan se vandrette glasbånd, hvor etagerne går. Vest og øst facaderne af tårnet består af en tung silodel, med stålplader og en let gladel.

I tårnets gladel var alt vedrørende kaffeproduktionen anbragt, som ristemaskiner, kaffemøller, beholdere, og vægte, så man udefra kunne se ind til hele produktionen. I silodelen var der lagerlokaler for råkaffen, siloer, kontorer og personalefaciliteter. Så på den måde kom produktionen til at være i fokus i glashuset, synlig for enhver.

Irmatårnet står i dag tomt, og er at finde med delvist inventar fra tiden som kafferisteri.

Irmatårnets indre adgangsforhold til etagerne foregår fra to smalle trapper, der ligger i silodelen. Trappen mod vest giver adgang til glasdelen og trappen mod øst giver adgang til silodelen, her er der også en elevator. Trapperummene får lys fra smalle vinduer.

Gulvene i Irmatårnet er næsten overalt naturstensfliser i størrelsen 30x30 cm.

I 1986 stoppede man produktionen af kaffe i Irmatårnet.

I 1996 solgte man Irmatårnet til Rødovre Kommune for 100 kr .

I 2012 flyttede Irma hele sit hovedsæde til Albertslund og blev lagt sammen med Coop`s andre administrationsbygninger.

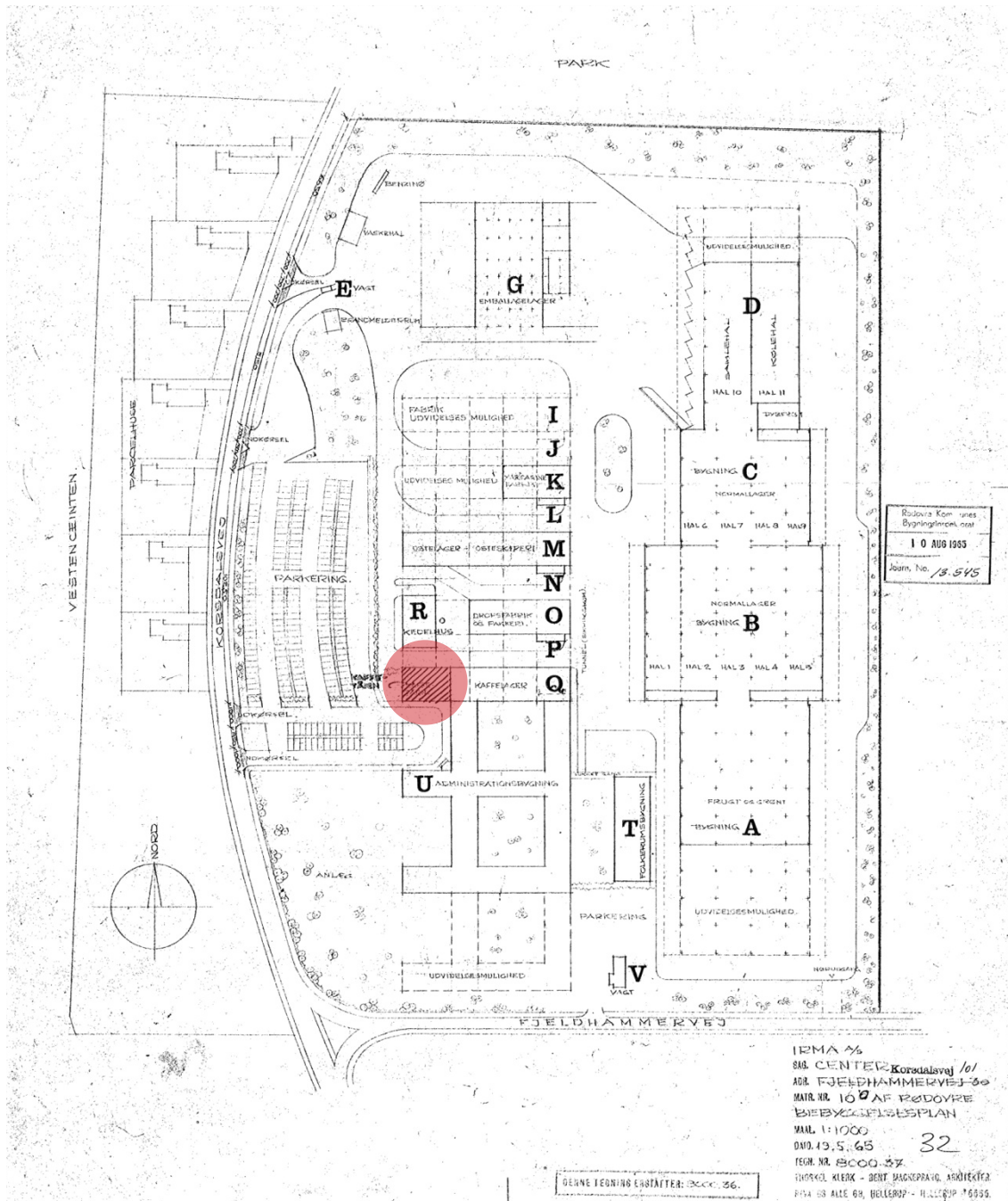
I 2014 blev Irmatårnet fredet.

I 2015 købte ELF Development, der er et ejendomsselskab, det 135.000 m² grundareal af Rødovre kommune indbefattet Irmatårnet, og det blev startskuddet til opførelsen af den nuværende Irmaby.

Modsatte side:

Facadeopstalter vest, øst, syd og nord af Irmatårnet.

Tegning: Thorkel Klerk og Bent Mackeprang

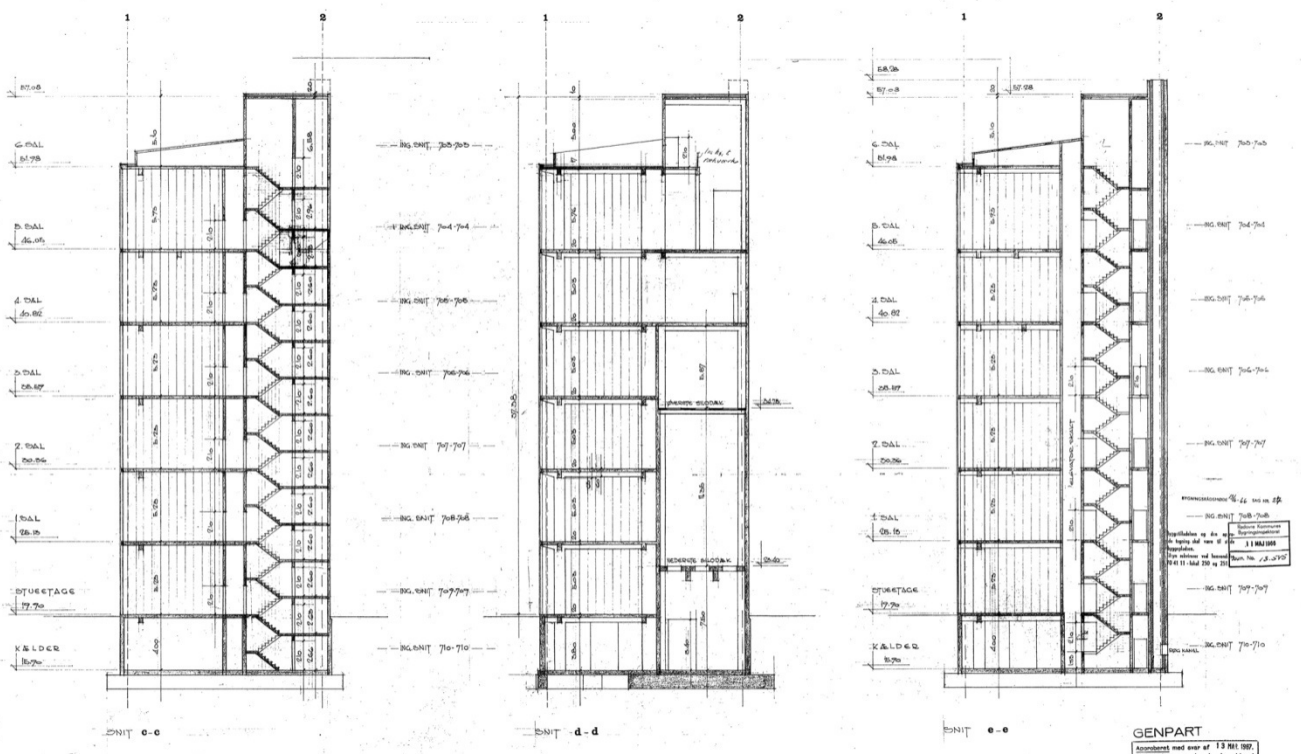

Rådovra Kom. unies
Bygningstegning
1 0 AUG 1965
Journ. No. /B. 545

IRMA 36
SAG. CENTER Korsdalsvej /01
ADR. FJELDHAMMERVEJ-30
MATR. NR. 10 0 AF RØDOVRE
BYBYKORTLÆGGEPLAN
MÅL 1:1000
Dato. 13.5.65
TEGN. NR. 8000.37
TØRNER KLEIX - BENT BANGSRAND, ARKITEKTER
RYSKIS ALLE 68, BELLERØP - TELEFON 75595.

GENNE REGNING ERSTÅTTER: 2000.36.

32

Denne side:
Snittegninger af de forskellige etage-
dæk i glassdelen og siloen af Irmåtårnet.
 Tegning: Thorkel Klerk og Bent Macke-
 prang

Modsatte side:
Situationsplan, Irmåtårnet er markeret
med en rød cirkel.
 Tegning: Thorkel Klerk og Bent Macke-
 prang

Denne og modsatte side:
Billede af facadeuret på 5.sal.
Foto: Bygnings- og landskabskultur

innova

3,00 Meter

Further →

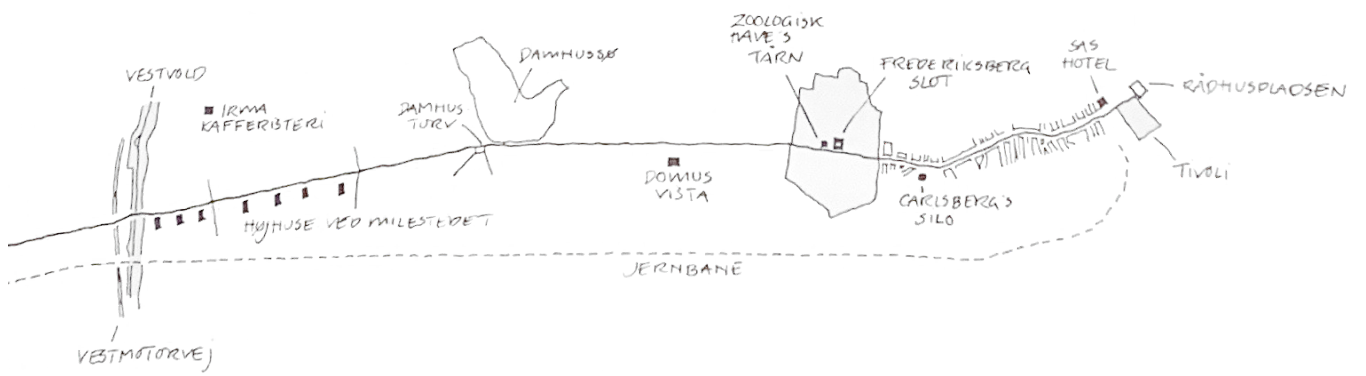
ARKITEKTONISK INTENTION

Irmatårnet er en af de første bygninger i Danmark indenfor industriarkitektur, der var inspireret af den amerikanske modernistiske højhustradition. Et enestående industrimæssigt bygningsværk fra 1968.

Min intention er, at vække det tomme Irmatårn til live, så det kommer til at fungere som katalysator for aktiviteter, kultur og fællesskaber. Jeg vil foretage en transformation, således at "Irmatårnet vil kalde på mennesket, og mennesket vil gå hen til Irmatårnet."

Jeg vil tage udgangspunkt i min værdisætning, hvor de bærende bevaringsværdier knytter sig til bygningskroppens opbygning med den bagerste tunge betonekrop og den lidt lavere og lettere glasdelen, der forenes i en og samme bygning. Det unikke i, at man bevidst anvender arkitekturen til at reklamere for det, der foregår inde i glashuset, fordi glasdelen er i fokus og transparent, vil jeg tænke ind i mit projekt. Så mennesket kan drages af det, der foregår i bygningen, og få lyst til at deltage i de aktiviteter og fællesskaber, som jeg vil give et bud på, kunne bidrage positivt til, ikke kun at være til gavn for dem i det nære miljø, men række længere ud.

Jeg vil tænke ind, at Irmatårnet igennem mange år har været et var-tegn for Rødovre. Jeg vil give liv til bygningen med respekt for den eksisterende bevaringsmæssige arkitektur. Bygningen skal igen summe af liv og aktivitet til åbent skue for offentligheden. Arkitekturen skal igen anvendes til at skabe opmærksomhed og bygningen skal igen tale til mennesket og fortælle en historie.

METODE

Projektets proces er opdelt i tre faser: Blik, kast og projekt.

Blik

Den første fase er den undersøgende og reflekterende fase, der handler om registrering, analyse og værdisætning. Jeg vil undersøge bygningen, stedet og byen i forhold til de historiske, tekniske og arkitektoniske værdier og de fænomenologiske egenskaber i stedet, byen, bygningens og detaljens skala.

Registreringen indebærer opmåling, arkivstudier, fotoregistrering og tegningssæt af eksisterende forhold. Formålet med analysen er, at sortere de mange informationer og herefter på baggrund af registreringerne og analysen foretage min værdisætning, så det står klart for mig, hvad der har kvalitet, og hvad der ikke har. Hvad jeg skal arbejde videre med, og hvad der er mindre vigtigt, og hvad der skal bevares.

Kast

Den anden fase, som tager afsæt i første fases undersøgelser og refleksioner handler om at lave det første udkast til projektet. Dette gøres ved at bruge forskellige skalatrin Landscape, Still Life, Portrait, på den måde sikrer man, at de tre skalatrin informerer hinanden og projektet udvikles i en helhed. Landscape forholder sig til landskabet og byen, til de større sammenhænge og bymæssige relationer (1:500). Still Life har med bygningen at gøre. Her kan man komme tæt på bygningens kvaliteter (1:50). Portrait handler om detaljen, der viser stofflige egenskaber, materialer og byggetekniske sammenhænge (1:5). Målet er altså, at spænde projektet ud i et arbejdsfelt, hvori de enkelte skalatrin interagerer.

Projekt

Den sidste fase handler om at udvikle projektet, præcisere de intentioner man har til et sammenhængende arkitektonisk forslag bearbejdet i 1:500, 1:50 og 1:5.

Modsatte side:

Registrering af markante landskabelige elementer langs Roskildevej mellem København og Rødovre.

Tegning: Miljøministeriet Planstyrelsen

↑ KAFFETÅRNET

AFLEVERINGSFORM

Blik

Registrering

Bygningen undersøges i forhold til de tekniske, de historiske og de fænomenologiske egenskaber.

Analyse og værdisætning

Tegninger

1:500 Landscape

Snit/opstalt, situationsplan og isometri.
Landskabet og byen

1:50 Stillife

Snit, opstalt og plan.
Bygningsvoluminet, rummet og konstruktionen.

1:5 Portrait

Snit, opstalt og plan.
Byggeteknisk detaljer.

Visualiseringer

Renderinger som beskriver konstruktion, materialetit og rumlige egenskaber både udendørs/indendørs.

Katalog

Processbeskrivelse som der viser fotografier, skitser og referencer.

Afleveringsformen er vejledende og kan ændres frem til projektets afslutning.

LITTERATUR & KILDER

Bøger

Harlang, Christoffer og Algreen-Petersen, Albert. Om byningskulturens transformation. 2015

Sestoft, Jørgen. Danmarks Arkitektur. Arbejdets bygninger. 1985

Broch, Michael med flere. Rødovre 1901-1976. 1978

Planstyrelsen, Miljøministeriet. Rødovre kommuneatlas. 1991

By og land. December 2015 - Nr.109. 2015

Kjeldsen, Marius. Halvtredsernes byggeri. 1961

Websider

<https://www.kulturarv.dk/fbb/sagrapport.htm;jsessionid=1D46E8C-CA4CF158AB58963453377E5B0?sagid=120250793&public=true&submit=true&changeReq>

https://byogland.dk/documents/fredning_irmas_kafferisteri.pdf

https://dokument.plandata.dk/20_2911655_1479378185672.pdf

[https://da.wikipedia.org/wiki/Irma_\(supermarkedsk%C3%A6de\)](https://da.wikipedia.org/wiki/Irma_(supermarkedsk%C3%A6de))

<https://www.rdb.dk/node/2021>

<https://irmabyen.dk/tankernebag/kaffetaarnet/>

<https://www.rnn.dk/2018/09/kaffetaarnet-kan-blive-nyt-kulturelt-fyrtaarn/>

<https://da.wikipedia.org/wiki/R%C3%B8dovre>

Det Kongelige Akademi

Arkitektur
Design
Konservering